

Deutsch-tschechoslowakische Beziehungen in Vergangenheit und Gegenwart. Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx-Universität Leipzig, Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe, Sonderband IV, Leipzig 1964, 232 ss.

Działająca na podobnych zasadach, jak Polsko-Czechosłowacka Komisja Historyczna, Komisja Historyków CSRS i NRD zwołała w dn. 13—15 X 1962 r. w Berlinie konferencję naukową na temat *Stosunków niemiecko-czechosłowackich w przeszłości i teraźniejszości*. Omawiany tutaj tom stanowi wybór materiałów (referatów i wypowiedzi w dyskusji) przedstawionych w czasie berlińskiej konferencji.

Sesja ta była zamknięciem dłuższego etapu współpracy historyków Czechosłowacji i Niemieckiej Republiki Demokratycznej, której celem była analiza podstawowych problemów stosunków niemiecko-czechosłowackich. Zebrane w omawianym wydawnictwie materiały, będąc wynikiem dotychczasowych badań prowadzonych w NRD i CSRS, stanowią pierwsze marksistowskie ujęcie głównych aspektów relacji między narodem niemieckim oraz czeskim i słowackim. Wydawcy zastrzegają się jednak we wstępie, że „dotychczasowy stan badań nie pozwala jeszcze na pełne przedstawienie tego procesu historycznego, z uwzględnieniem wszystkich jego czynników”. W tomie dominują więc prace dotyczące historii politycznej, stosunków gospodarczych i kulturalnych, które odgrywały zawsze istotną rolę w kształtowaniu się ogólnych relacji między Niemcami i Czechosłowacją.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że podobne wydawnictwo, będące wynikiem współpracy naukowców niemieckich i czechosłowackich, ukazało się w Berlinie w 1958 r. pt. *Aus 500 Jahren deutsch-tschechoslowakischer Geschichte*, a w 1956 r., nakładem Instytutu Sławiastyki Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie, wydano dzieło zbiorowe uczonych NRD, krajów demokracji ludowej, a także NRF i Austrii pt. *Deutsch-slavische Wechselseitigkeit in 7 Jahrhunderten*, uwzględniające w dużej mierze problemy wymiany kulturalnej między Niemcami, Czechami i Słowacją. Wyliczenie mniejszych prac, wydawnictw zwartych i artykułów, poruszających te zagadnienia, a powstałych w NRD i CSRS wychodzi poza ramy tego krótkiego sprawozdania. Stwierdzamy tylko, iż omawiany tom jest kontynuacją prac badawczych i wydawniczych, zajmujących poważne miejsce w nauce obu państw.

Tom otwiera referat pt. *Główne problemy historii stosunków niemiecko-czechosłowackich* opracowany przez K. Obermanna przy współpracy R. F. Schmidta, H. Gemkowa, E. Wolfgramma i H. Köpsteina. Jest to przegląd dziejów relacji niemiecko-czesko-słowackich od okresu najdawniejszego do czasów współczesnych, przy czym autorzy dużo uwagi poświęcili zagadnieniu współpracy niemieckiego i czechosłowackiego ruchu robotniczego w XIX i XX w. Znany germanista P. Reimann, pochodzący z Pragi, a działający w NRD, autor książki pt. *Von Herder bis Kisch. Studien zur Geschichte der deutsch-österreichisch-tschechischen Literaturbeziehungen* (Berlin 1961), analizującej twórczość pisarzy niemieckich związanych z Czechosłowacją¹, opublikował w omawianym tu tomie artykuł pt. *O zagadnieniu poglądów narodowych i międzynarodowych klasy robotniczej na historię*. Autor skoncentrował swe wywody na kwestii warunków, w jakich kształtował się obraz dziejów narodu w społeczeństwie czechosłowackim i niemieckim. J. Tibenický przedstawił zagadnienie „stosunków niemiecko-sło-

¹ Jednocześnie z wydaniem niemieckim ukazała się edycja czeska książki P. Reimanna pt. *Literární podobizny. Z dějin českých a německých literárních vztahů*, Praha 1961 (obszerne omówienie książki zob. w artykule T. Wróblewskiego, *Atak zachodnio-niemieckiej krytyki na podstawy czeskiej literatury a grupa postępowych pisarzy niemieckich działających w Czechosłowacji*, „Przegląd Zachodni” nr 5/1962, ss. 171—178.

wackich w okresie feudalizmu”, przy czym należy podkreślić, iż temat ten opracowany został także w NRD. Wymienić tu można np. rozprawę dotyczącą późniejszego okresu pt. *Die Slawen der Donaumonarchie und die Universität Jena 1700—1848* H. Peukerta (Berlin 1958). Naukowiec czechosłowacki, B. Loewenstein, scharakteryzował w kolejno opublikowanym referacie „aspekty historiografii Františka Palackiego”, podkreślając rolę, jaką odegrały w kształtowaniu się teorii Palackiego stosunki czesko-niemieckie. Obszerną rozprawę pt. *Imperializm niemiecki i Czechosłowacja* przygotowali G. Fuchs i H. Königer, ukazując ten problem poprzez analizę polityki obu państw od przełomu XIX i XX w. aż do współczesności, a E. Wolfgramm opracował artykuł pt. *O początkach faszyzmu henleinowskiego*, nawiązujący w wielu punktach do referatu poprzedniego. M. Ádámová przedstawiła zagadnienie wspólnych akcji podjętych przez Niemcy hitlerowskie i Węgry, a zmierzających do podziału Czechosłowacji, zwłaszcza w latach 1937—1939, kiedy to szczególnie zaznaczyło się konsekwentne współdziałanie Niemiec i Węgier na tym odcinku. A. Šnejdárk włączył do omawianego zbioru artykuł pt. *Początki rewizjonizmu Niemców sudeckich w NRF*. J. Kořalka zajął się w swym referacie problemem „walki klasy robotniczej o przyjaciel-skie stosunki między narodem czechosłowackim i niemieckim”, zaś w kolejnych, krótkich szkicach E. Jauernig omówił koncepcję *Mitteleurop*y Josefa Seligera, a L. Vebr — wspólne manifestacje antyfaszystowskie i antywojenne niemieckich oraz czeskich robotników rolnych na obszarach pogranicznych obu państw w 1932 r. Tę grupę materiałów kończy artykuł A. Štvrteckiej rozważający problem udziału antyfaszystów niemieckich w słowackim ruchu oporu.

Na ostatnią część omawianego wydawnictwa składają się trzy referaty dotyczące zagadnień wymiany kulturalnej między Czechami a Niemcami. Rozwój tego procesu od czasów najdawniejszych przedstawił znany germanista praski, E. Goldstücker, w syntetycznej rozprawie pt. *Z historii stosunków kulturalnych między Czechami i Niemcami*. Dużo uwagi poświęcił autor ożywionej wymianie dóbr duchowych między Czechami a Niemcami w okresie średniowiecza, renesansu i romantyzmu, kiedy to stosunki kulturalne między obu narodami posiadały charakter szczególnie cenny. Wycinkiem tego procesu, a mianowicie „podłożem kulturalno-politycznym czesko-niemieckich korelacji literackich w 40-tych latach XIX w.”, zajął się w swym referacie M. Jähniczen. I. Seehase w zamykającej omawiany tom rozprawie pt. *Solidarność czesko-niemiecka w antyfaszystowskiej poezji ruchu ludowego w CSR* omówiła twórczość niemieckich pisarzy działających w Czechosłowacji, związanych z ruchem robotniczym, a także recepcję utworów rewolucyjnych pisarzy czechosłowackich w Niemczech².

Jak wynika z powyższego omówienia, w publikacji *Deutsch-tschechoslowakische Beziehungen in Vergangenheit und Gegenwart*, obok syntetycznych ujęć rozległych tematów z zakresu stosunków niemiecko-czechosłowackich, ogłoszono również prace krótkie, przedstawiające szczegółowe problemy. Tworzy to w sumie zróżnicowaną i wszechstronną całość, przy czym wypowiedzi krótsze stanowią harmonijne uzupełnienie obszerniejszych rozpraw. Wszystkie materiały zostały usystematyzowane w grupach problemowych, w których obok zasadniczego referatu, stanowiącego trzon tematyczny, zamieszczone zostały opracowania krótsze, koncentrujące się na kwestiach węższych, związanych jednak z problematyką głównego artykułu. Omówione wydawnictwo zasługuje na szczególną uwagę badaczy problematyki stosunków czechosłowacko-niemieckich, gdyż jest próbą nowego, opartego na podstawach marksistowskich opracowania naukowego tych rozległych i skomplikowanych zagadnień.

Tadeusz Seweryn Wróblewski

² Jw.